Fr Reuter'i »Kui ma alles põllumees olin« (Tartu, 1901), millest esimese P. tõlkis koos J. Tammega. — P.-a nimi jääb püsima eesti kirjandusloosse peamiselt ta pikema algupärase jutustuse »Bob Ellerheina« tõttu, mis ilmus esialgu »Sakala« lisas 1883 (eriraamatuna Tartu, 1912, II tr. 1923). Meie kirjandus arenes 80-dail aa. kahes erisuunas: ühelt poolt harrastati romantilisi ajaloolisi jutustusi, teiselt poolt püüti aga leida tõsielule lähemaid aineid ja neid ka tõepärasemalt käsitleda. Viimane püüd ei tähendanud küll veel järjekindla realismi maksmahakkamist, kuid viitas ometi sinnapoole. Ja just sellaseks realistliku suuna teetegijaks on ka P. oma »Bob Ellerheinas«. Siin kirjeldatakse tolleaegse eesti haritlase pingutusi kitsaist oludest haljamale oksale. Jutustuse nimikangelane on Tartu üliõpilane, kes aga aineliste takistuste pärast on sunnitud õpingud pooleli jätma ja koduõpetajana Venemaale rändama, kus mitmesuguste seikluste järel naitub rikka ärimehe tütrega. Teose alupoolel näib autor jutustavat suurelt osalt oma isiklikest kogemusist. Samuti leidub teose alupooles õieti rohkesti tolle aja kohta julgeid ja huvitavaid mõtteavaldusi eesti rahvuslikust seisundist. Autor on püüdnud siduda seda ideelist sisu elava sündmustikukujutusega, mis tal ka teataval määral on õnnestunud. Igatahes oli »Bob Ellerhein« oma aja kohta väljapaistev saavutis, kuigi pakub nüüd peamiselt ainult veel kirjandusloolist huvi.

Post. album, lk. 223 j.; Hermann, E. kirj. ajal., 482 j. *F. T.*

PÕLD, Harald Wilhelm, kirikutegelane ja keeleuurija, sünd. 4. XI 1874 Viru-Nigulas klk.-kooliõpetaja pojana, kasvas üles Jõhvi klk.-s, kus isa õpetajana edasi töötas, õppis 1896—1903 Tartu ülikoolis usuteadust, pidas tegelikku prooviaastat Peterburi Eesti Jaani kog. õpetaja R. Kalda (vt.) juures ja sai 1906. a. mil 1905. a. sündmuste tagajärjel eesti soost usuteadlastele tegelikult võimalus avanes õpetajateks pääseda Eestimaa (Põhja-Eesti) kogudustes, Kose kog. õpetajaks Harjumaal, kellena toimib tänapäevani. Juba üliõpilasena tundis P. elavat huvi keeleküsimuste vastu, mis väljendus m. s. vastavate loengute kuulamises võrdleva keeleteaduse alalt; kirikuõpetajana töötas ta edasi ülikoolis alatud eesti keele arendamise alal, mille tulemuseks oli rida artikleid ajalehis ja »Eesti Kirjanduses«; viimases ilmusid m. s: »Eesti keele sõnade muutmistesse jagamisest« (1909); »Eesti keele rõhu ja häälikute painumise vahekorrast« (1911); »Sisseütlev kääne« (1915) j. t. Eriti laialdaselt sai P. tuttavaks eesti grammatikate autorina; need on: »Eesti keeleõpetus koolidele. I jagu« (Tallinna, 1914, 92 lk., II tr. 1919, III tr. 1923), »Eesti keeleõpetus. I jagu« (Tall., 1915, II tr. 1920), »Eesti keeleõpetus koolidele. II jagu. Lauseõpetus« (Tall., 1922, 72 lk.); »Eesti keeleõpetus. II jagu. Lauseõpetus«, (Tall., 1922, 142 lk.). Tolle ajani tarvitusel olnud J. Jõgever'i (vt.) grammatikatega (1904, 1907) võrreldes tähendavad P.-u õpperaamatud edusammu aine metoodilises käsitluses, mida ületanud pole isegi mõned hilisemad teosed sel alal, H. Einer'i (vt.) grammatikast erinevad need aga keeleajaloolise külje suurema rõhutamisega ja soome keeleõpetuse (Setälä) tuntavama arvestamisega. Usulise kirjanduse alalt on mainida Fr. Oehninger'i »Ristikoguduse ajaloo« tõlge (Tall., 1908) ja K. J. Masing'i Piiblilugude I jao uuesti trükki toimetamine Eestimaa sinodi ülesandel (ilm. Pärnus, 1920). Kirikutegelasena hakkas P. laialisemat tegevust avaldama Eesti iseseisvuse ajal. 1919. a. asutati tema õhutusel »Eesti Misjoni Selts«, mille juhatajana P. on toiminud algusest peale; Seltsi tegevus on piirdunud peamiselt usulise äratustööga kodumaal ja sidemete sõlmimisega Soome vastavate asutiste ja tegelastega. 1920. a. asutas P. vaimuliku nädalalehe »Meie Kirik« ja on selle varssi Misjoni Seltsi väljaandeks saanud ajakirja toimetajaks olnud senini (1928), avaldades rohkesti populaarseid kirjutisi usu ja kirikukorralduse küsimuste kohta. 1920. a. valiti P. Ida-Harju praostkonna praostiks ning 1923. a. Eesti luteriusu konsistooriumi vaimulikuks assessoriks.

Kuna P. Eesti rahvakiriku rajamise esimesil aa. töötas nähtavas kontaktis teiste kirikutegelastega, astus ta 1922. a. kirikupäeval järsult üles vabameelsete usuteaduslikkude vaadete pooldajate vastu, kelle ebasoovitava ning mitteõigustatud mõju viljana temale tundus Eesti Vaba Rahvakiriku põhikirjas leiduv lisandus, et usutunnistuse kuju mõistetakse »protestantismi vaimule vastavas mõttes«. Selle n. n. »protestantliku saba« vastu jätkas P. energiliselt võitlust oma ajakirjas, kirikupäevadel ja usuteadlaste konverentsidel, mis viis väga ägedatele ning teravatele kokkupõrgetele vana- ja vabameelse vaimu pooldajate vahel kirikus, kuni mainitud lisandus viimaks 1925. a. kirikupäeval suure häälteenamusega kiriku põhikirjast kustutati. Võitluses jõudis P. välja liberaalse usuteaduse õigustuse täielikule eitamisele ev.-luteri kirikus ning algatas selles mõttes konsistooriumi liikmena aktiivset ülesastumist üksikute vabameelse usuteaduse põhivaateid omaks tunnustavate ja väljendavate kirikuõpetajate vastu. Oma paljudes kirjutistes on P. püüdnud selgitada ja tõestada alalhoidliku usuteaduse põhivaateid ning on selle voolu silmapaistva-